

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

استان شناسی قزوین

پایه دهم

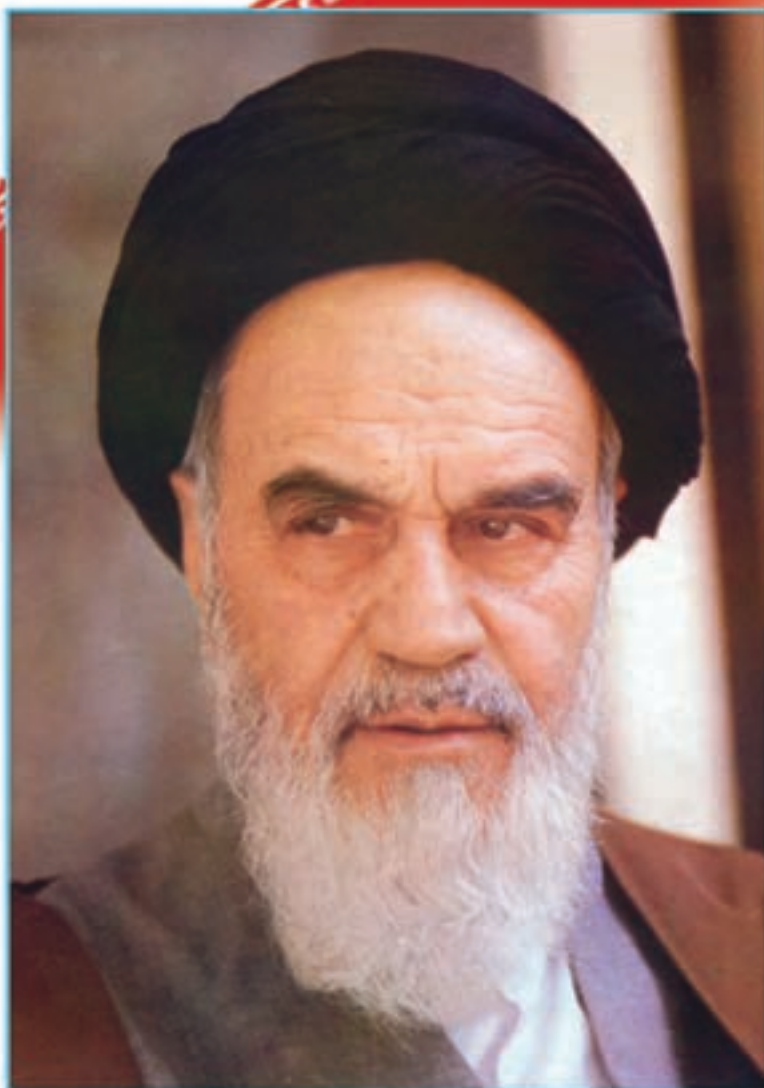
دوره دوم متوسط

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب :	استان شناسی قزوین - پایه دهم دوره دوم متوسطه - ۲۳۷/۱۶
پدیدآورنده :	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف :	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف :	رمضانعلی شورمیچ، فاطمه شهریار، طهماسب طالبی، ولی‌الله نظری، احمد تک زارع، رضا رحمانی، مریم سعیدفر، محسن اخویزادگان (اعضای گروه تألیف) با همکاری علی پیشرویان و فاطمه چگینی
مدیریت آماده‌سازی هنری :	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی :	لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - طاهره حسن‌زاده (مدیر هنری، نگاشتارگر (طراح گرافیک) و طراح جلد) - زهره بهشتی‌شیرازی (صفحه‌آرا) - زهرا ایمانی‌نصر، حسین چراغی، حسین قاسم‌پور‌آقدم، صمد اصولی‌هلان، حمید نابت‌کلاچاهی، سیده‌شیوا شیخ‌الاسلامی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان :	تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹ وبگاه : www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
ناشر :	شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش) تلفن : ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹
چاپخانه :	شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»
سال انتشار و نوبت چاپ :	چاپ ششم ۱۳۹۶

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

نهضت برای اسلام نمی تواند محصور باشد در یک کشور و نمی تواند محصور باشد در حتی کشورهای اسلامی. نهضت برای اسلام همان دنباله نهضت انبیاست. نهضت انبیا برای یک محل نبوده است، پیغمبر اکرم اهل عربستان است لکن دعوتش مال عربستان نبوده، محصور نبوده به عربستان، دعوتش مال همه عالم است.

امام خمینی رحمه الله علیه

فهرست

۱	فصل اول : جغرافیای طبیعی استان قزوین
۲	درس اول : موقعیت جغرافیایی استان
۴	درس دوم : ناهمواری های استان و چگونگی شکل گیری آنها
۱۱	درس سوم : آب و هوای استان
۱۷	درس چهارم : منابع طبیعی استان
۳۹	درس پنجم : مسائل زیست محیطی استان
۵۲	فصل دوم : جغرافیای انسانی استان قزوین
۵۳	درس ششم : تقسیمات سیاسی استان
۵۸	درس هفتم : شیوه های زندگی در استان
۶۷	درس هشتم : جمعیت استان و ویژگی های آن
۷۳	فصل سوم : ویژگی های فرهنگی استان قزوین
۷۴	درس نهم : مردم شناسی استان (آداب و رسوم مردم استان)
۸۵	فصل چهارم : پیشینه تاریخی و مفاخر استان قزوین
۸۶	درس دهم : نگاهی به قدمت تاریخی استان
۹۸	درس یازدهم : قزوین و دفاع از مرزهای ایران اسلامی
۱۰۴	فصل پنجم : توانمندی های استان قزوین
۱۰۵	درس دوازدهم : قابلیت ها و جاذبه های گردشگری استان
۱۲۱	درس سیزدهم : توانمندی های اقتصادی استان
۱۲۶	فصل ششم : شکوفایی استان قزوین پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی
۱۲۷	درس چهاردهم : دستاوردهای انقلاب اسلامی در استان
۱۳۳	درس پانزدهم : چشم انداز استان در افق ۱۴۰۴

سخنی با دانش‌آموزان عزیز

شاید از خود سؤال کنید که برنامه‌آستان‌شناسی چه نوع برنامه‌ای است؟ هدف برنامه‌ریزان درسی از تألیف کتاب آستان‌شناسی چیست و مطالعه این کتاب چه اهمیتی دارد؟ پاسخ ما به شما دانش‌آموز عزیز این است که کتاب آستان‌شناسی شما را با آستان محل زندگی، مسائل جغرافیایی، تاریخی، اجتماعی، مردم‌شناسی، اقتصادی و فرهنگی آن آشنا می‌کند. از طرف دیگر یکی از انتظارات تربیتی دنیای امروز، تربیت شهروندانی آگاه است. یک شهروند مطلوب، نیازمند پیدا کردن درکی همه‌جانبه از واحدهای سیاسی کشور خود و سرزمین ملی در زمینه‌های مختلف است. این برنامه به شما کمک می‌کند تا از آستان محل زندگی خود نگاهی جامع و همه‌جانبه پیدا کنید. کسب بصیرت نسبت به محیط زندگی و آگاهی از خصوصیات آن چه در گذشته و حال و مسائل محیطی، اجتماعی و اقتصادی، فرهنگی و پیشینه تاریخی آستان به شما کمک خواهد کرد تا با بحث و گفت‌وگو بینشی عمیق از این مسائل پیدا کرده و راه‌حل‌های این مشکلات را پیدا کنید.

بدون شک شما مدیران آینده جامعه خواهید بود. زندگی مدرسه‌ای باید شما را به دانش لازم برای حل مسائل جامعه مجهز کند. مکانی که شما در آن زندگی می‌کنید توانمندی‌های مختلفی دارد؛ برای مثال می‌توان به توانمندی‌های جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و انسانی اشاره کرد. خود شما بخشی از این سرمایه و توانمندی‌هایید. بهره‌برداری از توانمندی‌های بالقوه یک کشور در گرو شناخت همه‌جانبه محل زندگی شما و نیز کشور است. برنامه‌آستان‌شناسی به شما می‌آموزد که فرصت‌های موجود در آستان شما کدام است و یا اینکه تهدیدها و ناتوانی‌ها را چگونه می‌توانید به فرصت تبدیل کنید؟

فراموش نکنید که همه امکانات موجود در محیط فرصت است، آب و هوا، بیابان، کوه، رودخانه، جنگل، نیروی انسانی، میراث فرهنگی، صنایع دستی و خیلی چیزهای دیگر، مهم این است که بیاموزید چگونه از این فرصت‌ها در جهت سعادت خود و جامعه استفاده کنید.

آگاهی از مسائل آستان موجب خواهد شد تا از علل پیشرفت و یا عقب‌ماندگی آستان خود آگاه شوید و برای حل آن، راه‌حل‌های خلاق پیدا کنید.

ممکن است این سؤال در ذهن شما مطرح شود که آیا بهتر نیست آموزش درباره محیط زندگی یا موضوعات اجتماعی از محیط نزدیک آغاز شود و سپس به محیط دورتر مانند آستان و یا کشور بینجامد. ما در این برنامه از طریق طرح پرسش‌ها و فعالیت‌های مختلف این فرصت را برایتان فراهم کرده‌ایم.

بدون شک مطالعه شهر و آستان در زمینه‌های جغرافیایی، تاریخی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، آداب و رسوم محلی نه تنها می‌تواند موجب دلبستگی به زادگاه و سرزمین ملی شود، بلکه این فرصت را فراهم می‌کند تا با گنجینه‌های مختلف طبیعی، انسانی، فرهنگی و فناوری کشور خود آشنا شوید. در این برنامه در می‌یابید که افراد زیادی چه در گذشته یا حال در آستان شما برای اعتلای کشور تلاش کرده‌اند.

انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ شرایطی را فراهم کرد که دولت و مردم با احساس مسئولیت بیشتری برای پیشرفت همه‌جانبه ایران عزیز تلاش کنند. در ادامه این تلاش‌ها جهت رسیدن به قله رفیع سربلندی و شکوفایی ایران اسلامی که به همت و کوشش شما دانش‌آموزان عزیز بستگی دارد امید است با عنایت حق تعالی و اعتماد به نفس از هیچ کوشش و خدمتی دریغ نکنید. در این راه قطعاً راهنمایی‌های مفید دبیران محترم جغرافیا بسیار سودمند خواهد بود.

به امید موفقیت شما

گروه جغرافیای دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری

استان قزوین از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی

خداوند متعال را شاکرم که توفیق دیدار این شهر تاریخی و کهن و شما مردم متدین و انقلابی و خونگرم را به بنده عنایت کرد. مردم قزوین را، چه در قضایای انقلاب و چه در همه حوادث بعد از انقلاب، مجموعه‌ای از انسان‌های وفادار و مؤمن یافتیم؛ مردمی متدین، دارای مناعت طبع، فداکار، سخاوتمند، اهل شرکت در کارهای بزرگ و کارهای خیر. این مطالب، خلقتات مردم قزوین از دیرزمان است؛ مخصوص دوره خاصی نیست. وقتی به تاریخ مراجعه می‌کنیم، مناقب قزوین و منطقه قزوین و اهل قزوین را به‌صورت چشمگیری مشاهده می‌کنیم؛ اینها اهمیت دارد. فرق است بین ملتی که دارای پیشینه تاریخی و فرهنگی است و در تاریخ ریشه دارد، با ملتی که هیچ ریشه‌ای در تاریخ ندارد؛ هیچ سابقه و سلسله نسب فرهنگی‌ای ندارد. ملت بزرگ ایران با همین سابقه‌هایی که نمونه آن را در شهر کهن و پُرعمق شما مشاهده می‌کنیم، توانسته است در میان ملت‌های دنیا به‌عنوان یک ملت ریشه‌دار و کهن معرفی شود.

من وقتی به گذشته قزوین نگاه می‌کنم، می‌بینم هزار سال پیش یک جغرافیدان معروف دنیای اسلام - «مقدسی» - که از شهر قزوین بازدید کرده است، این شهر را مرکز فقه و فلسفه معرفی می‌کند. نهمصد سال قبل از این، شخصیت دانشمند معروفی مثل «عبدالجلیل قزوینی» از این شهر برخاسته است. «النقض» عبدالجلیل قزوینی رازی امروز در دست متکلمین و صاحبان فکر و اندیشه، یکی از کتاب‌های معتبر و جالب توجه است. هشتصد سال پیش، دانشمندی درباره قزوین کتابی نوشته است به نام «التدوین» که سه جلد است. در آن تاریخ، سه جلد کتاب شرح حال شخصیت‌های علمی و فرهنگی و دینی و سیاسی قزوین را تهیه کرده است. این سوابق، خیلی حائز اهمیت است. آن زمان که خیلی از شهرهای ایران روستای کوچکی بود یا اصلاً نبود، در قزوین آنقدر عالم و شخصیت و چهره معروف وجود داشت که سه جلد کتاب «التدوین» درباره شرح حال اینهاست. هفتصد سال پیش، یک شخصیت برجسته و یک مورخ بزرگ مثل «حمدالله مستوفی» از این شهر برخاسته است. هفتصد سال پیش، یک شاعر بزرگ مثل «عبید زاکانی» از این شهر برخاسته است. چهارصد و پنجاه سال قبل، مرکز سیاسی این کشور بزرگ، قزوین بوده است. در جایی خواندم که نتیجه آنچه از مطالعات مربوط به قزوین و استان قزوین به‌دست می‌آید، این است که به قدری از این شهر شخصیت‌های برجسته، از فقیه و حکیم و طبیب و ریاضیدان و مورخ و هنرمند برخاسته که اگر کسی بخواهد اسم همه آنها را بگوید، اقلاً دو سه ساعت وقت

لازم است! شما جوانان اهل قزوین، شما دختران و پسرانی که در این فضای اقلیمی و فرهنگی تنفس و رشد می‌کنید، به این سابقه کهن تکیه کنید.

من خودم از دوران جوانی و طلبگی، به مناسبت وجود دو استاد بزرگ در حوزه علمیة مشهد، با نام قزوین و قزوینی آشنا شدم: شخصیت برجسته مرحوم «حاج شیخ‌هاشم قزوینی» و شخصیت ممتاز مرحوم «حاج شیخ مجتبی قزوینی» دو ستاره درخشان در حوزه علمیة مشهد که ما از دوران جوانی و نوجوانی نگاهمان به این دو چهره ارزشمند بود. نام قزوینی در ذهن طلبه مشهدی، به برکت وجود این دو شخصیت بزرگوار، یک نام درخشان و همراه با افتخار تلقی شده است. این دو نفر - بخصوص مرحوم حاج شیخ مجتبی - جزو ارادتمندان و شاگردان یک شخصیت برجسته دیگر قزوینی یعنی مرحوم «سید موسی زرابادی» بودند. شخصیت عظیمی که در همین شهر، مرکز پرتوفشانی معنوی و سلوکی و عرفانی به شعاع وسیعی از طلاب و جویندگان معرفت محسوب می‌شد.

قبل از دوره ما هم علمای بزرگ فراوانی از این شهر برخاسته‌اند: «شهید ثالث» که مقبره او همین‌جاست؛ مرحوم «ملا محمد تقی برغانی» و برادر او «ملا محمد صالح برغانی»؛ فقهای مبارز، نه فقهای گوشه‌گیر، نه آدم‌های منزوی؛ مردان دین که به سرنوشت مردم می‌اندیشیدند؛ برای آنها مبارزه می‌کردند و جان خود را هم در این راه فدا می‌کردند.

وقتی به دوره انقلاب نگاه می‌کنید، می‌بینید همه کشور شهدای بزرگی تقدیم کردند؛ اما چهره شهدا و برجستگان و ایثارگران قزوینی ممتاز است؛ مثل شهید «رجایی». در انقلاب، ما مثل شهید رجایی کم داریم. در میان رزمندگان - چه ارتش و چه سپاه - شهید «بابایی» یک انسان بزرگ و یک چهره ماندگار و فراموش‌نشده است. در میان آزادگان، معلم معنوی آنها، مرحوم «ابوترابی» هم از این نمونه‌هاست. من این سه چهره برجسته را از نزدیک می‌شناختم؛ با خصوصیاتشان آشنا بودم و می‌دانم اینها چقدر ممتاز بودند؛ اینها شهدای قزوینی‌اند. شهر قزوین دو هزار، و استان قزوین نزدیک سه هزار شهید دارد. اینها افتخارات مردم قزوین است. درباره مردم قزوین، از قرن‌ها پیش کسانی گفته‌اند اینها مردمی هستند دیندار، بلندهمت، با مناعت، سخاوتمند و قانع.